

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. III. De Effectibus legis irritantis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

ARTICULUS III.

De Effectibus legis irritantis.

- I. Lex aliquando vult contractum esse irritum, aliquando vero irritandum.
- II. Si lex irritet contractum in pœnam delicti, dicitur lex Pœnalis; secus vero si illum irritet ob bonum commune.
- III. Quenam verba legis denotant contractum esse irritum; quanam vero esse irritandum?
- IV. Ex actu irritato lege humana nulla oritur obligatio in conscientia: Idque etiam verum est, etiamsi lex irritans funderetur in presumptione fraudis, qua absit reapse.
- V. Si lex tamen presumat fraudem in singulis casibus, cessante fraude, certe non obligat; secus vero si presumatur fraus ut plurimum.
- VI. Regulariter, si irritatio actus sit pœnalis, requirit sententiam iudicis, ut illum irritet; non tamen si lex irritans non sit pœnalis.
- VII. Lex prohibens actum non catenus universim illum irritat.
- VIII. Actus ex defectu forme substantialis est irritus. Sed quanam dicantur pertinere ad formam substantialem actus; quanam ad accidentalem?
- IX. Ex regulis præactis plura ad praxim inferuntur.
- X. Actus præceptus, vel prohibitus in casu arduo pati potest Epichejam; Actus vero, qui ob defectum solemnitatis a jure prescripta est irritus, ut Matrimonium clandestinum, in nullo casu est validus.
- XI. Cur possit Episcopus ex urgentissima causa dispensare in impedimento dirimente, verbi gratia, consanguinitatis; non tamen in impedimento Clandestinitatis?

XII. Lex irritans sicut non patitur Epichejam, ita obligat etiam ignorantes illam.

XIII. Sicut ignorantia legis non impedit actus irritationem, ita nec metus.

XIV. Non cessat obligare lex irritans, si finis legis cesset negative; secus vero si cesset contrarie.

I. **L**ex aliquando irritat contractum, vel alium actum, qui seclusa lege irritante validus foret: Expedit ad bonum Reipublicæ, ut in legislatore sit ea potestas; Sicut enim quilibet potest in suo contractu conditionem apponere, sine qua nolit se obligare; ita Legislator in bonum commune potest in contractibus subditorum apponere aliquas conditiones, sine quibus contractus non obligent, & sint irriti. Porro aliquando lex irritat contractum ipso facto, ut irritatur a Tridentino Matrimonium clandestinum; sic etiam ipso facto irritum est Matrimonium cum impedimento dirimente; necnon contractus impuberum, & alienatio rerum Ecclesiæ non servata debita forma: Aliquando vero lex non vult, contractum esse ipso facto irritum, sed vult, quod per Judicem irritetur, ut est contractus, in quo intervenit deceptio ultra medietatem iusti pretii, ex leg. 2. Cod. de Rescindenda venditione.

II. Ex quibus apparet, an lex irritans dicenda sit pœnalis? Si enim id faciat in pœnam delicti, est pœnalis, ut contingit in lege irritante Matrimonium ob crimen uxoricidii, & adulterii cum promissione futuri Matrimonii, & in lege irritante electionem ad beneficium ob simoniam commissam. Contra vero non est pœnalis, si non in pœnam delicti, sed ob bonum commune feratur, ut lex irritans Matrimonium Clandestinum, Professionem ante decimum se-

sexum annuum, &c.: Sicut enim datur duplex irregularitas, altera in pœnam delicti, altera ob indecentiam status; ita datur duplex lex irritans, altera pœnalis, altera vero propter bonum commune.

III. Quæritur nunc primo, unde cognosci possit, num lex irritet actum ipso facto, an velit irritandum esse?

Respondeo, citra controversiam reddi actum irritum, si lex expresse dicat, Talis actus sit irritus ipso jure, ipso facto, eo ipso, ex tunc, &c.; Vel si dicat, Nullius sit momenti, valoris, aut efficaciam, pro infecto habeatur, inutiliter agat, frustra fiat; Aut si in translatione domini dicatur, Non faciat suum, non possit in conscientia recipere, vel retinere. Quod si dicat, Careat omni robore, omni jure, firmitatem non habeat, distinguendum est; Nam si hæc verba cadant supra actum, reddunt illum ipso jure irritum; si cadant supra personam, verbi gratia, Privetur omni jure, amittat omne jus, &c., significant, actum esse irritandum; quia universim actus dicendus validus, quoties clare non constat esse irritum.

Præterea si verba legis dicant, Non possit hoc fieri, aliquando significant, actum esse illicitum, non invalidum, sed regulariter loquendo dicendum est, quod irritum reddant actum, ex Pal. punct. 17. Nam vel materia legis pendet ab ipso Principe, & lege, ut est administratio bonorum communium, electio, officium tutoris, &c., & quando in his dicitur, quod aliter fieri non possit, omnes Doctores conveniunt, quod tollatur potestas ad actum, & sic actus erit nullus; etenim, ut sit validus, requiritur potestas ad actum, quæ ab ipsa lege detur; Quare cum a lege non detur ista potestas, erit invalidus. Quando vero materia legis est proprii domini, seu pendet a voluntate subditi, ut donatio rei

propriæ, alienatio proprii patrimonii; si lex dicat, Non possit aliter alienari, quamvis videatur alienatio esse tantum illicita, tamen regulariter loquendo hujusmodi actus sunt invalidi; quia cum possit potestas ad id faciendum tolli, vel limitari a Republica, censendum, quod velit illam tollere per legem: Unde communiter cum Farinac. docent, quod leges dicentes, Non posse, verbi gratia, fieri donationes inter conjuges, contractus minoris, &c., omissis conditionibus præscriptis, irritent tales actus.

IV. Quæritur secundo; An ex actu lege humana irritato oriatur obligatio in conscientia?

Respondeo, ex tali actu in utroque foro nullam haberi obligationem. Ratio est, quia ex actu, cui lex resistit, nulla oritur obligatio, ex leg. *Cum pupillus ff. De Constitution.*, lex autem resistit actui, quem irritat; ergo ex illo nulla oritur obligatio. Hinc Matrimonium clandestinum, quia est irritum lege humana, non parit ullam obligationem naturalem in foro conscientiam reddendi debitum; immo usus matrimonii esset fornicarius, & illicitus. Hinc etiam est, quod res accepta ex contractu invalido restituenda sit cum fructibus; quia scilicet talis lex irritans translationem domini obligat in conscientia. Putant multi, quod lex irritans fundata in præsumptione, non obliget in conscientia, quando revera præsumptio est falsa; Unde putant testamentum minus solemne obligare in conscientia; quia lex irritans tale testamentum fundatur in præsumptione fraudum, quæ aliquando est falsa. Sed communius docent oppositum; nam matrimonium clandestinum est in utroque foro irritum, quamvis lex illud irritans fundatur in præsumptione fraudis. Unde communius docent in materia de contractibus cum Bonac. disp. 3. qu. 17. punct.

punct. 3. num. 5. contra Lessi. lib. 2. cap. 3. disp. 3., Molin., Sà, quod testamentum sine solemnitate requisita factum, & non causa pietatis (nam si fiat causa pietatis, non requiritur solemnitas juris civilis, ex cap. *Relatum*, De Testamentis) sit irritum etiam in foro conscientiae, itaut nullam inducat obligationem naturalem; quia in jure dicitur, quod imperfectum testamentum nullum sit; testamentum autem carens solemnitate est imperfectum, & ideo nullum. Unde fit, quod haeres non teneatur solvere legata, quae non sint ad causas pias, facta in testamento minus solemniter; Sicut etiam, quod haeres ab intestato non teneatur quicquam tradere haeredi instituto ex testamento minus solemniter. Demum ex Bonac. haeres non tenetur in conscientia adimplere voluntatem testatoris, quam ipse testator expressit in schedula scripta, & subscripta propria manu; quia ista scriptura non habet vim testamenti solemniter; Quamvis inter liberos vim habeat testamenti, ex Auth. *Quod sine Cod. de Testamentis*.

V. Quare notandum ex Sal. disp. 16. sect. 10., aliquas leges fundari in eo, quod Legislator aliquid praesumat in singulis casibus; Ut lex, quae ante Tridentinum statuebat, sponsalia de futuro transire in matrimonium per copulam; quia praesumitur in singulis casibus cum copula advenire novum consensum requisitum ad matrimonium; Sic etiam sententia Judicis praecipiens restitutionem aliquam propter fraudem praesumptam: Et istae leges nullatenus obligant, si praesumptio sit falsa. Aliae vero leges fundantur in eo, quod Legislator non in singulis casibus, sed plerumque aliquid praesumat; ut verbi gratia, lex irritans professionem ante decimum sextum annum, matrimonium clandestinum, &c., & istae leges obligant etiam in

casu, quo praesumptio est falsa; Et ideo sententia communior fert, quod, cessante fine legis in casu particulari, non cesset legis obligatio. Vel dicas, aliquando Legislatorem velle, ut lex obliget in singulis casibus, etiam si falsa sit praesumptio, in qua fundatur, ut lex irritans matrimonium clandestinum; sic etiam lex naturalis vetans fornicationem semper obligat, quamvis aliquando cesset ejus finis, videlicet mala educatio proles: Aliquando vero potest Legislator velle, ut lex non obliget in iis casibus, in quibus falsa est praesumptio, in qua fundatur, ut lex statuens sponsalia transire in matrimonium per copulam. Quanam vero lex sit hujus, vel illius modi, judicandum est ex materia legis, & ex variis conjecturis, ex quibus deduci possit, num Legislator velit, legem observari in omni eventu, etiam si de facto sit falsa praesumptio, in qua lex fundatur; an vero velit, observari in eventu dumtaxat, quod praesumptio sit vera.

VI. Queritur tertio; An irritatio ipsa facto imposita statim incurratur ante sententiam Judicis?

Respondeo, communius Doctores apud Bonac., & Pal. punct. 10. cum Suar. lib. 5. cap. 32., & Sanch. lib. 5. disp. 4. velle, quod si irritatio est lex poenalis, requirat sententiam declaratoriam Judicis; non secus ac quaelibet alia lex poenalis, quae actionem hominis requirit, ut diximus art. superiore: Excipiunt tamen contractum, qui non potest valide fieri; ut est contractus matrimonii; Unde lex irritans matrimonium ejus, qui mortem intulit uxori animo ducendi concubinam, quamvis sit poenalis, non requirit sententiam declaratoriam criminis, ut reddat irritum matrimonium. Si vero lex irritans non sit poenalis, multi apud Pal. cum Navar. probabiliter docent, ante sententiam Judicis actum

non

non esse irritum, si nihil contineat contra naturalem justitiam, & æquitatem; Unde putant, testamentum minus solemne ante sententiam Judicis non esse irritum, si nulla in eo fraus sit commissa; Nec alienationem bonorum Ecclesiæ esse irritam ante Judicis sententiam, si cedat in Ecclesiæ utilitatem: Contra vero actum esse statim irritum, si sit malus, ut alienatio in damnum Ecclesiæ.

Communior tamen sententia docet cum Sal. disp. 16. sect. 9., Suar. lib. 5. cap. 34., Pal. loc. cit., omnes hujusmodi leges non pœnales, sive aliquid contra naturalem æquitatem contineant, sive non, statim sortiri effectum suum, neque indigere sententia ulla; Ratio est, quia causa istarum legum non est fraus, vel dolus, qui in singulis casibus interveniat, sed periculum illorum; quod adesse communiter certum est; Hæc etiam ratio semper subsistit, etiamsi in aliquo casu fraus, aut dolus non interveniant; & ideo semper obligat lex irritans, atque adeo ante sententiam Judicis irritat actum.

VII. Quæritur quarto, An eo ipso, quod lex prohibeat actum, censeatur illum irritare?

Respondeo, Silvest., & Panormit. id affirmare, positis quibusdam exceptionibus; quia in leg. *Non dubium* Cod. de Legibus, & in jure canonico Reg. 64. de Regul. juris in 6. dicitur: *Quæ contra jus fiunt, debent pro infectis haberi*; Unde communiter Jurisperiti volunt esse irritos contractus lege prohibitos, quamvis lex non addat esse irritos. Sed communis sententia cum Suar., Sal., Bonac., Pal. docet, actum seu contractum non esse irritum per hoc præcisè, quod prohibeatur. Ratio est, quia prohibere, & irritare sunt omnino diversa; illud importat solum obligare, ne fiat, atque adeo reddere ipsum solum illicitum;

irritare vero importat reddere voluntatem inefficacem in ordine ad id, quod intendit: Sic peccat, & illicite contrahit matrimonium, qui est in peccato mortali, non præmissa contritione, vel confessione, at valide contrahit: Et qui habet votum simplex castitatis, illicite, sed valide matrimonium contrahit: Sic etiam qui sponsalia fecit cum Berta, illicite, & valide contrahit cum Theresia; Et donatio prohibita potest esse valida.

Ad id quod objicitur, respondetur primo cum Molin. in leg. *Non dubium* significari tantum, quod contractus prohibitus sit irritandus, non irritus; ut constat ex cap. *Vides*, dist. 10., ubi dicitur: *Quicquid contra leges accipitur, per legem dissolvi meretur, (idest a Judice) & pro infectis habeatur*; In hoc itaque sensu Jurisperiti dicunt hujusmodi contractus esse irritos: Quod tamen verum est, si contractus irritari potest; nam matrimonium, quod irritari non potest, neque irritum est, neque irritandum, etiamsi contra prohibitionem fiat. Secundo respondetur cum Pal., etiamsi dicatur in lege, quod contractus prohibitus ipso jure sit irritus, adhuc quia hæc irritatio est pœnalis, potest expectari sententia declaratoria criminis. Tertio Sanch. dicit, Regulam illam, *Quæ contra jus fiunt, debent pro infectis haberi*, intelligendam esse de iis, quæ dant formam actui.

VIII. Quæritur quinto; Quandonam dicatur irritus actus ex defectu formæ substantialis?

Respondeo, certum esse, quod in moralibus forma substantialis dans valorem actui sit illa, qua non servata, actus non subsistit; Sicut in Physicis forma substantialis dicitur illa, qua sublata tollitur immediate compositum: Contra vero forma accidentalis dicitur illa, quæ ad valorem actus non est necessaria, seu qua sublata adhuc actus

actus subsistit: Verbi gratia, quia sublata præsentia Parochi, & Testium, matrimonium est nullum, ideo præsentia istorum dicitur pertinere ad formam substantialem matrimonii; Contra vero, quia non præmissis denunciationibus matrimonium est validum, ideo denunciations dicuntur pertinere ad formam accidentalem matrimonii.

Difficultas est in cognoscendo, quænam pertineant ad formam substantialem, & irritent actum, quænam vero ad accidentalem? Prima regula ad id dignoscendum est; Si præscribitur aliqua forma, seu solemnitas cum clausula irritante actum sine tali solemnitate; id pertinet ad formam substantialem; ut si dicatur, ad professionem requiri annum novitatus, aliter professio erit nulla. Secunda regula est, quando solemnitas aliqua præscribitur apponenda post contractum, talis solemnitas solet pertinere ad formam accidentalem, cum supponat actum jam constitutum; Nisi dicatur expresse, quod aliter actus sit nullus; Ut si dicatur, quod ex re vendita talis gabella solvatur, alias venditio sit nulla: Econtra solemnitas, quæ præscribitur servanda in ipsa effectione actus, sæpe est substantialis; ut est præsentia Parochi requisita in matrimonio; Dixi tamen, sæpe esse substantialem, non semper; Nam solemnitates requisitas in *cap. 1. de sententia excommunicationis in 6.* certum est, esse accidentales, licet in ipso actu excommunicationis requirantur. Tertia regula ex *Sal. disp. 16. num. 37.*: Quando Legislatores, qui inveniunt, & præcipiunt formam, dat etiam potestatem ad actum, talis forma solet esse substantialis: Sic quia Christus Dominus, qui invenit, & præcepit formas Sacramentorum, dedit potestatem ad illa conferenda, ideo formæ Sacramentorum sunt substantiales: & forma præscri-

pta in alienatione bonorum Ecclesiæ est substantialis, quia Ecclesiæ dat potestatem ea alienandi sub tali forma; Unde sequitur, quod si alicui detur potestas aliqua, verbi gratia, concedendi leges petito consilio, si ille non petito consilio id faceret, nulliter operaretur. Contra vero, si supponitur potestas, & præscribitur a Legislatore forma, talis forma solet esse accidentalis; Et propterea solemnitates, quæ ab Ecclesiæ præscribuntur in conferendis Sacramentis, dicuntur accidentales, quia supponitur potestas conferendi illa a Christo Domino collata: Sic etiam sunt accidentales omnes illæ solemnitates in jure requisitæ ad ferendam excommunicationem, videlicet, quod feratur cum scriptura, cum expressione causæ, &c., quia supponunt potestatem excommunicandi.

IX. Ex quibus infertur primo cum *Medin. , Sal. disp. 16. sect. 10. , Pal. contra Sanch. lib. 3. disp. 32. apud Merol. cap. 5. num. 203.*, quod si Episcopus habenti facultatem audiendi confessiones prohibeat, ne audiat confessiones sceminarum, illicite ille, sed valide istas absolvit; quia potestas præsupponitur: Contra tamen, si quando datur jurisdictio, datur solum ad audiendas confessiones masculorum, invalide Confessarius sceminas absolvet.

Infertur secundo, quid dicendum, si potestas ad aliquid, verbi gratia, ad leges ferendas, concedatur alicui Superiori petito consilio? Certe leges latæ non petito consilio erunt nullæ; Secus vero si habenti potestatem ferendi leges præcipiatur, ne illas condant sine consilio, ut docet idem *Merol.*

Infertur tertio, quod quando delegatur potestas, & præscribitur forma procedendi in delegatione, talis forma est substantialis: Nisi tamen aliquan-

quando censeatur Legislator tantum monere delegatum de obligatione, quam habet ex jure communi; ut quando in Jubilæo datur facultas absolvendi a censuris, auditis confessionibus, præmissa satisfactione partis, & imposita pœnitentia salutari; Sicut etiam quando datur mandatum alteri, ut suo nomine Matrimonium contrahat, præmissis denunciationibus; ut communiter docent contra quamplures. Ratio est, ut notat Pal. punct. 21. & Sanch. lib. 3. disp. 5., quia cum jure communi exigantur denunciationes ante matrimonium, & præmissio confessionis, & satisfactionis factæ Parti, & impositio pœnitentiæ ad conferendam absolutionem a censuris, efficitur, quod id non requiratur nunc alio modo, quam requiratur in jure communi, nisi explicetur; ergo cum in jure communi ista exigantur ad ritum, non ad valide contrahendum, vel absolvendum, ideo dicendum, quod pertineant ad formam accidentalem, & quod apponantur solum ad monendum de obligatione, quæ ad id habetur ex jure communi. Quando autem his omnibus, & aliis conjecturis inspectis dubium est, num forma sit substantialis, an accidentalis? Dicendum cum Pal. punct. 9. num. 9. ex Farinac., & aliis, quod sit accidentalis, quia favendum est valori actus.

Notandum hic primo, quod quamvis dicat aliquando lex, non servata tali forma, non posse actum fieri, non proinde sequatur, quod actus sit invalidus sine tali forma; quia potest esse sensus, quod sine tali forma non possit licite fieri; Ut si dicatur, quod non possit absolvi pœnitens non præmissa correctione fraterna, aut satisfactione Partis: Quamvis ut plurimum significetur, quod non possit actus valide fieri: & ratio est, quia eo ipso, quod præscribitur aliqua forma sine illo addito, sequitur, quod non pos-

Paris l.

sit licite fieri actus sine tali forma; ergo ne sint superflua verba illa superaddita (quod scilicet non possit actus fieri sine tali forma) dicendum, quod Legislator velit actum irritare tali forma non posita.

Notandum secundo, quod quando omissio formæ substantialis est modica, actus non invalidatur; ut si quis in forma consecratoria omittat *ly enim*, aut syllabam corrumpat, quæ non mutet moraliter sensum verborum, puta si dicatur, In nomine Patre; Secus vero si dicatur, in nomine Matris in forma Baptismi.

Notandum tertio ex Suar. lib. 5. cap. 28., & Pal., quod quando statutum mandat aliquid fieri certo loco, ac tempore, tunc actus contra id factus est illicitus, sed validus; quia talis circumstantia apposita videtur spectare ad formam accidentalem, nisi aliter procedat Legislator ad annullandum actum. Unde si detur alicui facultas audiendi confessiones post auroram in Ecclesia, confessio alio tempore, & loco facta erit valida, & illicita.

X. Quæritur ultimo, An actus factus sine substantiali solemnitate a jure præscripta ex urgentissima causa sit validus?

Respondeo cum communiori apud Sanch. lib. 3. disp. 17. contra Covarr., & alios negative: Nunquam enim est validum, verbi gratia, Matrimonium clandestinum, posita quacumque causa urgentissima, ut communiter docent contra Veracrux, Vegam, Graff. apud Merol. disp. 4. cap. 5. dub. 16. Ratio est, quia sine forma substantiali actus non subsistit. Immo quamvis possit aliquando dispensare Episcopus in impedimento dirimente, ut docent passim multi Doctores, posita urgentissima causa; nunquam potest dispensare, ut matrimonium, verbi gratia, clandestinum sit validum, ubi rece-

L ptum

ptum est Tridentinum. Ratio est, quia potest quidem inferior data causa iusta dispensare in lege superioris; at nullatenus effici potest, ut actus sine forma substantiali essentialiter requisita ad ejus valorem subsistat.

Neque dicas primo, humanas leges non obligare cum magno rigore, & admittere Epikejam, seu mitem interpretationem. Nam communiter docent contra Capuam, Vegam, & alios apud Sanch. loc. cit., id esse verum, quando leges humanae aliquid praecipunt, vel prohibent, non vero quando irritant, aut quando inhabilitatem inducunt, vel quando praescribunt formam substantialem actui; quia sine forma substantiali corrumpitur compositum, tam in Physicis, quam in Moralibus; Et ideo professio, verbi gratia, est invalida ante annum decimum sextum posita quavis causa.

XI. Neque dicas secundo, quod si potest Episcopus dispensare in uno impedimento dirimente, poterit etiam in alio; sed admittitur a multis Doctoribus, quod urgente gravi necessitate possit, verbi gratia, dispensare, ut matrimonium fiat inter consanguineos, vel affines; ergo etiam dispensare poterit in impedimento clandestinitatis.

Nam disparitas est manifesta; lex enim irritans matrimonium inter consanguineos non irritat illud simpliciter, sed irritat, si id fiat sine dispensatione; Cum ergo possit, & soleat Pontifex in tali impedimento dispensare, poterit Episcopus etiam in casu necessitatis, & sic non fit matrimonium contra legem praescriptam: Contra vero cum non soleat Papa dispensare, ut matrimonium fiat sine Parocho, & testibus, ideo lex irritans matrimonium clandestinum irritat illud simpliciter, atque adeo non est licitum Episcopo dispensare in tali lege, in qua Papa nunquam dispensat; Et

idem dicas de similibus impedimentis. Adde, quod quamvis detur locus Epikejae in lege humana praecipiente, vel prohibente, itaut possit in casu urgentissimo existimari, quod lex illum casum non comprehendat, nunquam tamen datur Epikeja in lege irritante; & ideo nec licitum, nec validum est matrimonium inter consanguineos non obtenta saltem ab Episcopo in casu urgentissimo dispensatione, posito quod soleat Papa illam dare; ergo cum in lege irritante matrimonium clandestinum non soleat dare dispensationem Papa, sequitur, quod semper sit invalidum, itaut non possit Episcopus in tali impedimento dispensare.

XII. Hic advertet, quod lex praescribens formam substantialem contractui, sicut obligat in omni casu, quamvis urgentissimo, ita pariter obligat ignorantem illum; seu habet effectum suum, quamvis ea lex ignoretur. Et ratio est clara, quia si deficiat forma, sive sciatur, sive ignoretur, deficit compositum: Sic matrimonium clandestinum est invalidum, quamvis lex Tridentini ignoretur a contrahentibus; Et alienatio bonorum Ecclesiae est invalida, non servata ob ignorantiam debita forma. Et irrita est collatio beneficii facta alicui ignorantem pactum aliorum simoniacum, ex cap. *Nobis fuit, de Simonia*; lex enim per se irritat illum actum sine ulla ordinatione ad conscientiam operantis; unde licet ignorantia impediatur culpam, non tamen impedit nullitatem actus. Quando tamen irritatio est pura poena, (ut est irritatio matrimonii facti post uxoricidium cum promissione talis matrimonii; vel facti post adulterium cum promissione matrimonii cum adultero post mortem conjugis) tunc putat Sal. dub. 16. sect. 3., Merol., Suar. lib. 5. cap. 22., Sanch. lib. 9. disp. 52. num. 18. apud Pal. disp. 2. punct.

punct. 13. num. 7., ignorantiam inculpabilem excusare; sicut ea excusat ab irregularitate pœnali; quia cessante causa legis, quæ est punitio delicti, cessat lex. Hinc Beneficiarius omitens inculpabiliter horas facit fructus beneficii suos, eo quod deficiente culpa non debeat incurrere hanc pœnam non faciendi fructus suos.

XIII. Adverte secundo, quod sicut ignorantia non impedit irrationem actus, ita nec metus; unde matrimonium clandestinum est nullum, etiamsi fiat per metum cadentem in constantem virum. Ratio est, quia magis tollit voluntarium ignorantia, quam metus; ergo cum ignorantia legis irritantis non impediatur nullitas actus, a fortiori nec impeditur metus; Qui si sit gravis, excusat a lege humana prohibente, vel præcipiente, non tamen impedit effectum legis irritantis, aut inducentis inhabilitatem ad aliquid. Quod constat ex usu, & sensu totius Ecclesiæ, & communi consensu Doctorum, ut notat Suar.

XIV. Notandum tertio, Legem irritantem tunc non fortiri suum effectum, cum cessat ratio legis, non quidem private, sed contrarie; seu quando ex irratione sequitur aliquid contrarium intentioni Legislatoris: Verbi gratia, si irritetur actus in favorem alicujus, quando irritatio cedit in damnum illius, tunc actus non est irritus; Ideo alienatio facta a Minore sine consensu Curatoris valida est ex Felino, si cedat in utilitatem Minoris; Et contractus factus a Religioso sine licentia Prælati, licet per se sit nullus, tamen si cedat in utilitatem Religionis, ex Navar. apud Merol. cap. 5. dub. 16., est validus; quia in favorem Religionis irritatio est facta; Et idem dicas de alienatione bonorum Ecclesiæ, non servata forma præscripta, ex Puteo, & Riccio contra Vincent. de Franch. apud Merol. cap. 5. num. 236.:

Quod constat ex Regula illa juris in 6. *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum.* Unde dicendum, irrationes istas esse veluti conditionales, hoc est, nisi cedat irritatio in damnum ejus, ob cujus favorem est facta; seu nisi cedat juri suo is, in cujus favorem fit.

Neque dicas cum Veracrux, Veg., & Graff., esse etiam validum matrimonium clandestinum in necessitate extrema, seu quando non adest Parochus, aut si periclitetur salus æterna hominis concubinari agentis animam, nisi prius contrahat matrimonium cum concubina, & filios legitimet; quia scilicet lex irritans matrimonium clandestinum est etiam conditionalis, hoc est, nisi urgeat gravis necessitas. Nam communiter docent ex usu Ecclesiæ, & ex consensu Doctorum, hujusmodi leges esse absolutas, & expedire magis ad bonum commune, quod inviolabiliter observentur, quam quod in uno, vel altero casu incommodum vitetur: Contra vero illæ leges, quæ in favorem alicujus irritant actus, sunt revera conditionales, ob rationem adductam: Utrum autem liceat matrimonium clandestinum, hoc est, sine Parocho, adhibitis tamen pluribus testibus, in locis Infidelium, ubi Parochus haberi non potest? Concedunt Doctores plurimi; præsertim quia lex Tridentini non obligat ubi illud non est receptum, ut dicemus agentes de Matrimonio.

ARTICULUS IV.

De Obligatione Legis Dubiæ.

- I. *Alibi differimus, num lex dubia obliget, sive dubium sit ex parte legis, seu præcepti; sive ex parte rei præceptæ; sive ex parte Superioris?*
- II. *In dubio, an deur lex, seu an hunc casum*